

**VAIN JOS SYDÄN ON OIKEALLA - VAIHTOEHDOTTO-
MUUS JA DEPOLITISAATIO PETTERI ORPON EDUS-
KUNTAVALIRETORIIKASSA 2023**

Tuomas Kosonen
Kandidaatintutkielma
Valtio-oppi
Yhteiskuntatieteiden ja filo-
sofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Tekijä Tuomas Kosonen	
Työn nimi VAIN JOS SYDÄN ON OIKEALLA – VAIHTOEHDOTTOMUUS JA DEPOLITISAATIO PETTERI ORPON EDUSKUNTAVAALIRETORIIKASSA 2023	
Oppiaine Valtio-oppi	Työn laji Kandidaatintutkielma
Aika Syksy 2023	Sivumäärä 31
<p>Tiivistelmä</p> <p>Suomessa vuonna 2023 järjestetyissä eduskuntavaaleissa käytiin poliittista kamppailua talouskeskeisillä teemoilla. Vaaleissa ilmeni talousdiskurssille tyypillistä vaihtoehdottomuusretoriikkaa, jota esiintyi erityisesti Kokoomuksen ja Petteri Orpon vaaliretoriikassa.</p> <p>Vaihtoehdottomuusretoriikka on retorinen keino, jossa esitetään vaihtoehdottomuutta jonkun poliittisen asian suhteen. Retoriikkatyöni popularisoi Margaret Thatcher, joka käytti ilmaisua <i>There is no alternative (TINA)</i> oikeuttaessaan päätöksensä.</p> <p>Tutkielma tarkastelee vaihtoehdottomuusretoriikkaa Petteri Orpon vaaliretoriikassa. Tutkielma toteutetaan retorisen analyysin kautta, jossa Orpon kampanja-ajalta otettuja puhe- ja tekstikatkelmia tarkastellaan Kenneth Burken retoriikkakäsitteiden sekä Thatcherilaisen TINA-retoriikkateorian valossa. Oleelliseksi nousee tarkastella, miten Orpo hyödynsi vaihtoehdottomuutta vaaliretoriikassaan sekä millaisia depolitisoivia ulottuvuuksia kyseisellä retoriikkatyöllä oli.</p> <p>Analyyssissa nousee ilmeiseksi, että Petteri Orpon käyttämä vaaliretoriikka hyödynsi laajalti erilaisia retorisia ominaisuuksia, joilla luotiin käsitystä talouskysymysten vaihtoehdottomuudesta. Talouden sopeutustoimista tehtiin eilinehto hyvinvointivaltion ylläpitämiselle, Kokoomuksen mukainen talouspolitiikka ilmaistiin ainoana pätevänä mallina sekä vaihtoehtoiset talouslinjaukset ilmaistiin tuhoisina tai epärealistisina. Retoriikassa esiintyi myös TINA-retoriikan ominaispiirteitä, kuten troopein ilmaistua vaihtoehdottomuutta sekä välttämättömyyteen tai muihin rajoitteisiin vetoamista. Orpon retoriikkatyö voidaan myös nähdä depolitisoivana, sillä sen luoma käsitys kiistää poliittisen vaihtoehtoisuuden sekä hälventää käsitystä päätösvastuusta vetoamalla välttämättömyyteen ja paktoon.</p> <p>Vaihtoehdottomuusretoriikka voidaan mieltää haitalliseksi ja siihen tulisi suhtautua yhteiskunnallisesti kriittisesti. Poliitiikan ja demokratian eilinehtona on monivaihtoehtoiset menettelyt, joissa äänestäjällä on mahdollisuus valita erilaisten vaihtoehtojen väliltä. Vaihtoehdottomuusretoriikka luo yksipuoleista narratiivia välttämättömyydestä ja häivyttää käsitystä kiistanalaisten asioiden poliittisesta luonteesta.</p>	
Asiasanat Retoriikka, eduskuntavaalit	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
	1.1 Terminologia.....	2
2	VAIHTOEHDOTTOMUUSRETORIIKAN TAUSTA.....	4
	2.1 Thatcherin retoriikkaperintö	4
	2.2 Eduskuntavaalit 2023	6
3	TUTKIELMAN LÄHESTYMISTAPA.....	9
	3.1 Kenneth Burke ja TINA-retoriikka	9
	3.2 Aineisto ja analyysimetodi.....	10
4	PETTERI ORPON EDUSKUNTAVAALIRETORIIKKA 2023.....	12
	4.1 Hyvinvointiyhteiskunta vaakalaudalla	12
	4.2 Hyvinvoinnin kausaalinen monopolisointi	15
	4.3 TINA osana retoriikkakokonaisuutta	20
5	VAIHTOEHDOTTOMUUDEN DEPOLITISAATIO	25
	5.1 Depolitisaatio Petteri Orpon retoriikassa	27
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA TULEVAISUUS.....	30
	LÄHTEET	32
	AINEISTO	33

1 JOHDANTO

Poliittisen järjestelmän tehtävänä on tarjota yhteisesti sitovia päätöksiä, jotka perustuvat monivaihtoehtoiisiin menettelyihin (Séville 2017, 1). Erityisesti Suomen kaltaisessa liberaalissa demokratiassa olemme tottuneet, että yhteisistä asioista käydään puoluepoliittista väittelyä ja kamppailua, jossa jokainen voi omalla äänellään edistää oman mieltymyksensä mukaista poliittista linjaa. Kuitenkin aika ajoin kuulemme päättäjien puhuvan, että joidenkin asioiden kohdalla on toimittava tietyllä tavalla tai että joidenkin asioiden tekeminen on välttämätöntä puoluetustasta riippumatta. Omaksuamme poliittinen moniäänisyys hälvenee – eivätkö kaikki asiat olekaan monivaihtoehtoisen poliittisen päätöksenteon piirissä?

Kyseinen puhetyyli voidaan mieltää vaihtoehdottomuusretoriikaksi, jossa pyritään esittämään vaihtoehdottomuutta jonkun poliittisen asian suhteen. Vaihtoehdottomuutta voidaan ilmaista suoranaisesti, mutta sitä voidaan myös luoda vetoamalla rajoitteisiin tai välttämättömyyteen, jotka oleellisesti häivyttävät käsitystä vaihtoehtoisista ratkaisuista (mt., 3). Vaihtoehdottomuusretoriikalla on strateginen merkitys päätösten perustelussa, mutta sitä voidaan hyödyntää myös poliittisen keskustelun rajoittamiseksi. Retoriikkatyylillä on myös selkeä asiayhteys depolitisaatioon, sillä sitä käyttämällä häivytetään käsitystä poliittisuuden mahdollisuudesta – monivaihtoehtoisuus pyritään kiistämään.

Tämä tutkielma tarkastelee vaihtoehdottomuusretoriikkaa Petteri Orpon vaaliretoriikassa vuoden 2023 eduskuntavaaleissa. Kyseiset eduskuntavaalit profiloituivat vahvasti talouskeskeisten temojen ympärille, joissa erityisesti Kokoomus ja Orpo

hyödynsivät vaihtoehdottomuutta osana vaaliretoriikkaansa. Keskeisenä asetelmana Orpon retoriikassa oli taloustilanteesta johtuva hyvinvointivaltion rappeutuminen, jonka pelastaminen merkitsi väistämättä talouden sopeutustoimenpiteitä. Annetuissa puheenvuoroissa sekä vaalipaneelien keskusteluissa korostui vaihtoehdottomuuden ja välttämättömyyden narratiivit, joissa talouden sopeutustoimet olisi pakko toteuttaa yksipuolisten ratkaisumallien kautta.

Tutkielmassa pyrin arvioimaan, miten Petteri Orpo hyödynsi vaihtoehdottomuutta vaaliretoriikassaan sekä arvioimaan kyseisen retoriikan depolitisoivaa luonnetta. Lähestyn kysymysasetelmaa retorisen analyysin kautta, jossa tarkastelen Orpon vaalien aikaista viestintää Kenneth Burken retoriikkakäsitteiden sekä TINA-retoriikan teoriapohjan avulla. Kyseisellä lähestymistavalla pyrin yksilöimään vaihtoehdottomuutta ilmaisevat tekijät, mutta myös tunnistamaan vaihtoehdottomuusretoriikan ominaispiirteitä aineistokatkelmista sekä analysoimaan niiden mahdollisia depolitisoivia vaikutuksia. Aineistoanalyysin lisäksi oleelliseksi nousee myös retoriikkatyylin kestävyuden kriittinen arviointi – millainen kokonaiskuvallinen rooli kyseisellä retoriikkatyylillä on demokratiassa?

1.1 Terminologia

Tutkielma hyödyntää huomattavasti erilaista lainasanastoa sekä lyhenteitä, jotka saattavat olla suomalaisessa politiikkakontekstissa vähemmän esillä olevia käsitteitä. Avaan tässä alaosiossa keskeistä terminologiaa, jota esiintyy eri kappaleiden käsitteilyosioissa läpi tutkielman, jotta lukukokemus olisi lukijalle intuitiivisempi.

Vaihtoehdottomuusretoriikka tai *vaihtoehdottomuuden retoriikka* on retorinen keino, jossa poliittisessa päätöksenteossa tai debatissa esitetään vaihtoehdottomuutta jonkun asian suhteen¹. Suomalaisessa politiikkaterminologiassa käsite nousee esille suhteellisen vähän, mutta sen englanninkielisellä vastineella (*TINA*, kts. alla) on suhteellisen

¹ Tieteellistä määritelmää suomalaiselle terminologialle ei tunnu löytyvän. Tämä määritelmä on pitkälti johdettu TINA-ilmiöön liittyvästä teoriapohjasta ts. Séville 2017 ja Scott 2022.

vakiintuneet teoriajuuret politiikan tutkimuksessa. On oleellista mainita, että tämän tutkielman teoriapohja vaihtoehdottomuusretoriikalle on peilattu nimenomaisesti sen englanninkielisestä vastineesta.

TINA (*There is no alternative*) on retorinen trooppi, jolla pyritään ilmaisemaan vaihtoehdottomuutta jonkun tietyn poliittisen päätöksen suhteen (Séville 2017, 2-3). Termin on popularisoinut Britannian entinen pääministeri Margaret Thatcher, joka hyödynsi *There is no alternative* fraasia osana retoriikkarepertuaariaan. Yksittäisen troopin lisäksi *TINA*-termiä käytetään myös kuvaamaan koko vaihtoehdottomuusretoriikan ilmiötä. Tässä tutkielmassa tulen ensisijaisesti käyttämään akronyymiä synonyymina vaihtoehdottomuusretoriikalle (erityisesti sen ”klassiselle” suuntaukselle), enkä niinkään viittauksena kyseiseen trooppiin.

Depolitisointi tai *epäpolitisointi* tarkoittaa prosessia, jossa jostain päätöksenteonalaisesta asiasta pyritään poistamaan poliittinen ulottuvuus (Burnham 2001, 128-129). Kyseistä prosessia käytetään usein strategiana, jolla suojataan päätöksentekijää epäsuosittujen päätösten tekemisestä vedoten, että päätös on ”automaattinen” ja poliittisen henkilövastuun ulottumattomissa (Scott 2022, 4). Kyseessä ei siis ole poliittisen ulottuvuuden todellinen poistuminen. On myös huomionarvoista mainita, että depolitisointia voi myös hyödyntää ilman valta-asemaa, jolloin sen avulla pystyy esimerkiksi rajoittamaan debattia tai kieltämään vaihtoehtoisuuksia (mt., 6-7). Tämä tutkielma keskittyy erityisesti jälkimmäiseen asetelmaan hallintostrategian sijasta, sillä aineiston ajankohdalla Petteri Orpo ei ollut (vielä) hallitusvastuussa.

Uusliberalismi tai *neoliberalismi* on termi, jolla viitataan – useimmiten taloudelliseen – vapaiden markkinoiden ideologiaan, joka pohjautuu yksilövapauksista ja valtion minimaalisesta väliintulosta (Séville 2017, 2). On kuitenkin huomionarvoista mainita, että termi on kärsinyt huomattavasti sisältövenytyksestä sekä negatiivisesta konnotaatiosta, jonka takia sille ei löydy yksiselitteistä määritelmää (mt., 2). Tutkielmassa termiä käytetään useimmiten kuvaamaan kyseisen määritelmän mukaista ideologiaa taustatekijänä vaihtoehdottomuusretoriikkaan ja depolitisaatioon liittyen.

2 VAIHTOEHDOTTOMUUSRETORIIKAN TAUSTA

2.1 Thatcherin retoriikkaperintö

Vaihtoehdottomuusretoriikka ei ole ilmiönä uusi, vaan sen poliittiset juuret yltyvät huomattavasti nykyistä kontekstiympäristöä pidemmälle. Vaihtoehdottomuusretoriikan popularisoinnin alkuperäksi mielletään yleisesti 1980-luvulla Britannian pääministerinä toiminut Margaret Thatcher, jonka retoriikkatyylistä syntyi ilmiötä kuvaava käsitteellinen trooppi – *There is no alternative* tai lyhenteenä *TINA* (Neuhäuser 2018, 1).

Thatcher mielsi, että uusliberaaleille talousreformille ei olisi vaihtoehtoa – yhteiskunnallinen vakaus ja hyvinvointi olisi saavutettavissa ainoastaan maksimaalisen markkinavapauden kautta ja valtiollinen väliintulo johtaisi väistämättä asteittaiseen totalitarismiin (mt., 1). Tämä vahva talousparadigma näkyi myös retoriikassa, jossa Thatcher esitti, että taloudelliselle liberalisoinnille ei olisi vaihtoehtoa, sikäli asiaa tarkastellaan yleisten moraalijärjelmien ja rationaalisuusperusteiden valossa (Séville 2017, 6-8). Thatcher pyrki esittämään uusliberaalin talousparadigman vaihtoehdottomana sekä tekemään siitä synonyymien maalaisjärjen (*common sense*) kanssa (mt., 7). Vaihtoehdottomuusretoriikka ja TINA-trooppi ei loppunut Thatcherin pääministerikausiin, vaan niiden synnyttämä retoriikkaperintö on nostanut päätään aika ajoin erilaisilla poliittisissa konteksteissa.

Thatcherin jättämä retoriikkatrooppi sai vastakaikua Euroopassa 2010-luvulla. Euroalueen velkakriisin aikana Saksan silloinen liittokansleri Angela Merkel hyödynsi vaihtoehdottomuusretoriikkaa perustellessaan monetaarisia tukitoimia tuolloin velkakuopassa olleelle Kreikalle (Séville 2017, 15-16). Merkel ilmaisi, että euroalueen tukitoimet olisivat vaihtoehdottomia (*alternativos*), sillä Kreikan kaatuminen merkitsisi myös Euroopan kaatumista (Colla 2016; Séville 2017, 15-16). Thatcherin tavoin vaihtoehdottomuutta hyödynnettiin talouskysymysten äärellä, jossa niitä koskeva päätöksenteko redusointiin rajoitteiden määrittelemäksi välttämättömyydeksi. Vaihtoehdottomuusretoriikka voidaan euroalueen kriisin kontekstissa mieltää myös kriisinhallintametodiksi, jossa poikkeuksellisille toimille haettiin oikeutusta retorisen vaihtoehdottomuuden kautta (Séville 2017, 15). Paradoksaalisesti Merkelin käyttämä vaihtoehdottomuusretoriikka euroalueen talouskysymyksiin suhteen oli yksi tekijöistä, joka synnytti kysynnän AfD-puolueelle, jonka nimi tulee kirjaimellisesti sanoista *Alternative für Deutschland*, eli Vaihtoehto Saksalle (Colla 2016).

Vaihtoehdottomuusretoriikka on ollut myös Suomen poliittisessa kontekstissa läsnä. Erityisesti talousdiskurssissa vaihtoehdottomuusretoriikalle tyypilliset ”politiikan ulkopuoliset” taloudelliset rajoitteet ja välttämättömyydet voidaan nähdä usein esiintyvänä retoriikkakeinoina (Kekkonen 2015, 41). Kuten Thatcherin ja Merkelin tapauksissa, taloudelliset ”tosiasiat” määrittelevät vaihtoehtojen mahdollisuuden ja toimivat päätöksiin oikeutuskeinoina. Monivaihtoehtoihin asioihin voidaan esittää yksipuolista tulkintaa, jos kiistanalaisuus voidaan poistaa vetoamalla taloudellisiin ”realiteetteihin” (mt., 41). Malliesimerkki tällaisesta talouskeskeisestä hegemoniasta on vuonna 1988 ulkoministeri Kalevi Sorsan antama sitaatti, jossa hän toteaa:

Poliittisia päätöksiä tehdessään puolueet joutuvat tulevaisuudessa sopeuttamaan ratkaisut talouselämän lakien sanelemiin raameihin. [...] On turha kuvitella politiikan olevan jotenkin korkeampaa kuin talous (Pekonen 1991, 83).

Kyseisen paradigma jäi elämään suomalaiseen politiikkaan lamavuosienkin jälkeen (Kekkonen 2015, 40; Kulovaara 2004, 71). Vaihtoehdottomuus syntyy tästä paradigman sisältämästä kontrollista, jolla redusoidaan mahdolliset vaihtoehdot

ainoastaan taloushegemonian reunaehtojen mukaisiksi. Vaikka paradigma hyväksyttäisiin kritiikittömästi, herättäisi se silti monimutkaisia valtakysymyksiä siitä, kenellä on oikeus määrittää nämä taloudelliset reunaehdot.

Vaihtoehdottomuusretoriikan tarkastelussa oleelliseksi nousee sen ilmeinen liitännäisyys talousajatteluun ja erityisesti uusliberalismiin (Séville 2017, 2). Retoriikkatyyppin esiintyminen historiakontekstissa on vahvasti yhteydessä talousdiskurssiin sekä erityisesti uusliberalististen ideoiden implementoimiseen tai normalisointiin (mt., 4). On jopa esitetty, että vaihtoehdottomuusretoriikka ei ole uusliberalismin sivutuote, vaan keskeinen osa sen taloudellista ja poliittista ideologiaa (Queiroz 2016, 15-16). Myös tämän tutkielman kohdalla retoriikkatyylin talouskeskeinen luonne nousee esille, sillä aineistokatkelmat koostuvat talouspolitiikkaa koskevasta diskurssista, jossa esiintyy Petteri Orpon ja Kokoomuksen uusliberaaliksi miellettyä talouspolitiikka².

2.2 Eduskuntavaalit 2023

Suomen vuoden 2023 eduskuntavaalit muodostuivat kontekstuaalisesti otolliseksi diskurssiympäristöksi vaihtoehdottomuusretoriikalle, jota myös hyödynnettiin monien puolueiden toimesta erilaisissa keskustelu- ja puhetilaisuuksissa, kuin myös sosiaalisen median viestinnässä. Vaalien yhdeksi keskeisimmäksi teemaksi muodostui valtiovelan sekä sen korkomenojen hallinta erilaisten budjettitoimien perusteella, kuin myös valtiontalouden yleinen tasapainottaminen erilaisilla rakenneuudistuksilla. Vaaleista muodostui pitkälti siis niin sanotut talousvaalit.

Keskustelun ympäröidessä talouspoliittisia kysymyksiä, oli myös asiayhteyteen liittyvä taluspohjainen vaihtoehdottomuusretoriikka vahvasti läsnä. Erityisesti valtiovelkaan liittyvissä debatalaisissa talousratkaisuuksissa pyrittiin luomaan

² Poliitiikan voi mieltää uusliberaaliksi erityisesti Suomen maakontekstissa. Kokoomus (2023b) ajoi esimerkiksi yleissitovuutta vähentäviä työreformieja, sosiaalietuuksien pienentämistä sekä verokevennyksiä.

kokonaiskäsitteellinen tilannekuva, jossa erilaisia budjetillisiä kiristystoimenpiteitä olisi välttämätöntä tehdä, jotta suomalainen hyvinvointiyhteiskunta pystyisi säilyttämään toimintakykynsä. Jatkuva talousdiskurssi sekä äänestäjien yleinen huoli Suomen velkaantumisasemasta ja kasvavista korkokuluista voidaan mieltää ideaalina toimiympäristönä vaihdottomuusretoriikalle, jossa kiistanalaisiin ja poliittisen debatin piirissä oleviin taloustoimiin pyritään esittämään välttämättömiä ratkaisuja, täten miätöiden vaihtoehtoisuus sekä keskusteluvara kyseisten asioiden ympäriltä.

Vaihtoehdottomuusretoriikkaan tarttui vaalien alla erityisesti Kokoomus, joka pyrki tarjoamaan vastuullista sekä tasapainottavaa talouspoliittista ratkaisua Suomen velkaongelmaan. Puolueen ja sen edustajiston poliittiseksi viestintälinjaksi muodostui käsitys Suomesta, joka velkaantuu yli oman maksukykyyn, joka lopulta johtaa hyvinvointiyhteiskunnan tarjoamien palveluiden sekä sosiaaliturvan katoamiseen. Ratkaisuna tähän tapahtumaketjuun esitettiin välttämätöntä talouskuria, työtä ja yrittäjyyttä, jotka myös oleellisesti olivat Kokoomuksen (2023b) keskeisimmät muutoskeinot vaaliohjelmassa. Kyseisiä ratkaisuja tarjottiin retorisella tasolla usein vaihtoehdottomuuden kautta, jossa Kokoomuksen tai sen mukainen tiukka talouslinja esitettiin ainoana toimivana tai validina toimenpiteenä konsensusasemassa olevan hyvinvointivaltion ylläpitämiseksi.

Myös tuolloin hallitusvaltaa nauttinut vasemmistokoalitio sekä muut oppositio- puolueet kampanjoivat ajankohtaisilla talouskysymyksillä. Talousdiskurssi muodosti selkeän jakolinjan oikeisto–vasemmisto akselille keinorepertuaarin sekä toimenpiteiden painotuksien puolesta. Vasemmistopuolueet keskittyivät enemmän tulopuolen lisäämiseen erilaisilla verotoimenpiteillä, kun taas oikeistopuolueet pyrkivät karsimaan menoista sekä tekemään erilaisia rakenneuudistuksia. Huoli valtion velkaantumisesta sekä mielenkiinto ainakin osittaiseen budjettitasapainotukseen löytyi alustavasti jokaiselta eduskuntapuolueelta. Kuitenkin taluspohjaista vaihtoehdottomuusretoriikkaa ilmeni vasemmistopuolueilla vähemmän, sillä valtionalouden tasapainotustoimet ilmaistiin enemmän kiistanalaisena diskurssina, johon nimenomaisesti tarjottaisiin erilaisia ratkaisuja.

Vuoden 2023 eduskuntavaalit voi mieltää kontekstuaalisesti Kokoomukselle niin sanotuksi kotikenttäeduksi, jossa se pystyi kilpailemaan lähes yksinomaisesti talouspoliittisten kysymysten ympärillä ja täten myös hyödyntämään puolueliitännäistä vastuullisen taloudenpidon eetosta. Kokoomuksen mielletty asema talouskeskeisenä ja markkinamyönteisenä puolueena sekoitettuna epävarmaan taloustilanteeseen loi asetelman, jossa se pystyi suhteellisen vapaasti ohjaamaan vaalidiskurssia talouskysymysten osalta, joka myös näyttäytyi vaihtoehdottomuusretoriikan hyödyntämisenä osana keinorepertuaaria.

On oleellista huomioida osana taustoituskokonaisuutta, että Kokoomus voitti vuoden 2023 eduskuntavaalit sekä myöhemmin muodosti puheenjohtaja Petteri Orpon johdolla oikeistohallituksen.

3 TUTKIELMAN LÄHESTYMISTAPA

Tutkielma perustuu retoriseen aineistoanalyysiin, jossa Petteri Orpon vuoden 2023 eduskuntavaaliretoriikkaa tarkastellaan vaihtoehdottomuusretoriikan valossa. Tapauskohtaisella analyysillä on tarkoitus selvittää, millaisia vaihtoehdottomuuden retoriikkastrategioita Orpo hyödynsi eduskuntavaalien kampanja-ajalla sekä mikä näiden retoristen keinojen suhde on demokratiaan. Tutkielman tulisi siis kokonaisuudessaan pystyä visualisoimaan Petteri Orpon hyödyntämää vaihtoehdottomuusretoriikkaa, kuin myös koherentisti yhdistää se laajempaan poliittiseen kontekstiin.

Tutkimuskysymyksiksi asetan, miten Petteri Orpo hyödyntää vaihtoehdottomuutta vaaliretoriikassaan sekä millaisia depolitisoivia vaikutuksia kyseisellä retoriikkatyylillä on. Miellän, että tutkimuksessa käytetty kysymysyhdistelmä sekä niistä saatu vastaus on erityisen tärkeä poliittiselle tutkimukselle, sillä näen demokratian elinehtojen kriittisen tarkastelemisen käytännön politiikassa keskeisenä osana valtiopin tiedealan tarkoituspää.

3.1 Kenneth Burke ja TINA-retoriikka

Vaihtoehdottomuusretoriikka ei ole yksittäinen retorinen teoria tai suuntaus itsessään, mutta sitä on mahdollista tunnistaa ja havainnollistaa erilaisten retoriikkakäsitteiden sekä TINA-retoriikan ominaispiirteiden kautta. Analysoin Petteri Orpon vaihtoehdottomuutta alustavasti Kenneth Burken (1945, 1966) retoriikkakäsitteistön valossa.

Hyödynnän erityisesti käsitystä kielen symbolisesta ulottuvuudesta, joka havainnollistaa miten normaalit sanat toimivat abstraktimpina konnotaatioina viestinnässä ja miten luomme sekä tulkitsemme niitä alitajuisesti (1966, 5-7). Oleelliseksi nousee myös Burken (1945, 24-25) käsitys retoriikan pohjimmaisesta suostuttelumetodista, eli identifikaatiosta, jossa mielletyt tai todelliset yhteiset intressit luovat vakuuttavuutta ja kannatusta niitä esittäväälle viestijälle. Symboliikan ja identifikaation kautta muovautuva retoriikka-anatomia mahdollistaa Petteri Orpon luoman tilanneasetelman analysoinnin, joka edesauttaa tulkitsemaan, miten Orpo loi käsitystä vaihtoehdottomuudesta talouskysymysten kohdalla.

Tämän lisäksi keskeiseksi nousee Orpon retoriikan sisällöllinen vertaaminen vaihtoehdottomuusretoriikalle mielletäviin ominaispiirteisiin. Useimmiten nämä ominaispiirteet ankkuroivat itsensä jo aikaisemmassa kappaleessa pohjustettuun Thatcherilaiseen TINA-ilmiöön, joka on muodostanut alustavan teoriapohjan vaihtoehdottomuusretoriikan tutkimiselle. Hyödynnän Orpon vaihtoehdottomuusretoriikan ominaispiirteiden tunnistamisessa Astrid Sévillen (2017) artikkelia, jossa TINA-retoriikkaa sekä sen nykyaikaisempaa progressiota käsitellään Thatcherilaisen viitekehyksen kautta. Séville esittää artikkelissaan myös tunnuspiirteitä vaihtoehdottomuusretoriikalle. Sévillen (mt., 3) esittämän tulkinnan mukaan vaihtoehdottomuusretoriikka sisältää toisen tai molemmat seuraavista ominaisuuksista; *ei ole vaihtoehtoja*-troopin (TINA-trooppi) avoin käyttö tai vetoaminen rajoitteisiin, välttämättömyyteen, väistämättömyyteen tai kumoutumattomuuteen. Havainnoimalla näitä ominaisuuksia Orpon retoriikasta, on sen vaihtoehdottomuussisällöstä mahdollista antaa perustellumpia tulkintoja.

3.2 Aineisto ja analyysimetodi

Tutkielmassa hyödynnetty aineisto koostuu Petteri Orpon antamista lehtihaastattelusta, ylösotetuista julkisuheista sekä televisioituista vaalitenteistä. Aineistoa on kerätty aikaväliltä 1.1.2023–31.3.2023, eli karkeasti vuoden 2023 eduskuntavaaleja edeltävältä kampanja-ajalta, jolloin analysoitavaksi ovat päätyneet ainoastaan ajankohdan

kannalta relevantit aineistokatkkelmat. Kyseiset sitaatit on valikoitu niiden asiasisällön perusteella edustamaan otannallisesti tutkielman kannalta olennaista viestintälinjaa, mutta on myös huomionarvoista mainita kyseisen retoriikkatyylin olleen yleisestikin keskeinen osa Petteri Orpon vaaliviestintää. Aineisto ei ole kokenut välikädellistä tulkintaa tai muuntelua ennen tähän tutkielmaan päätymistä, mutta tutkielmassa osa sitaateista on katkaistu tai yhdistetty epäolennaisuuksien vähentämiseksi³.

Metodisesti työstän sitaattiaineistoa Kenneth Burken (1945; 1965) retoriikkateorian pohjustamilla käsitteillä, keskittyen erityisesti symboliikkaan ja sen kautta tapahtuvaan identifikaatioon. Kyseinen lähestymistapa on oleellista, sillä Orpon vaihtoehdottomuusretoriikka eroaa paikoittain TINA-troopin mukaisesta ilmaisutavasta, jossa vaihtoehdottomuutta ilmaistaan suoranaisesti. Retoriikkatyylin toimintaperiaatteen analysoiminen vaatii siis syvällisempää käsitteellistä tarkastelua. Keskeiseksi nousee Orpon käyttämä tilanneasetelma – miten vaaliretoriikassa luodaan käsitys kriisistä ja miten siihen liittyvällä ehdottomuudella luodaan käsitys pakollisesta muutoksesta sekä lopulta vaihtoehdottomuudesta.

Petteri Orpon retoriikan erityispiirteistä huolimatta pyrin myös nostamaan aineistosta klassiseen Thatcherilaiseen retoriikkaperintöön liittyviä yhtäläisyyksiä ja ominaispiirteitä. Tässä hyödynnän aikaisemmin mainittua Astrid Sévillen (2017) esittämiä TINA-retoriikan tunnuspiirteitä, kuin myös muita Thatcherilaista retoriikkaa käsitteleviä artikkelikokonaisuuksia. Tutkielman kokonaiskuvan tulisi visualisoida retoriset nyanssit Orpon retoriikassa, jotka luovat käsityksen vaihtoehdottomuudesta, kuin myös tuoda esille sen tunnusomaiset vaihtoehdottomuusretoriikan piirteet.

³ Tämä toimenpide on aina merkitty sulkein. Sitaatit löytyvät alkuperäismuodossa annetuista lähteistä.

4 PETTERI ORPON EDUSKUNTAVAALIRETORIIKKA 2023

4.1 Hyvinvointiyhteiskunta vaakalaudalla

Ensi vaalikauden tärkein tehtävä on pelastaa suomalainen hyvinvointivaltio. Velkaantuminen täytyy pysäyttää[.] (Iltalehti 7.3.2023)

Petteri Orpon harjoittama vaaliretoriikka nojasi vahvasti suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan ylläpitämiseen sekä sen pelastamiseen kriisiytyneestä tilasta. Suomalainen hyvinvointiyhteiskunta olisi nykyisellään vaakalaudalla. Kyseinen epätoivottu tapahtumatila esitettiin useimmiten nousseen velkatason, budjetin alijäämäisyyden, kasvavien korkomenojen tai muiden talousliitännäisten muuttujien syyksi. Orpo mielsi puheissaan, että tämä taloudellinen epävakaus muodostaisi vääjäämättä uhan hyvinvointiyhteiskunnan olemassaololle, sillä sen tarjoamien palveluiden sekä tukiverkkojen ylläpitäminen vaatii suurta ja jatkuvaa julkirahallista panostusta.

Orpo esitti retoriikassaan, että nykyinen taloustilanne sekä nykyisellään harjoitettu talouspolitiikka johtaisi vääjäämättä hyvinvointiyhteiskunnan palveluiden karsimiseen sekä myös lopulta sen menetykseen, ellei linjalle tulisi muutosta. Kyseinen asetelma luo käsityksen menetystilanteesta, jossa konsensuspohjaisella asemalla oleva hyvinvointivaltio on poliittisen päätöksenteon seurauksena uhanalaisena. Esitetty uhkakuvallinen kausaaliketju voidaan mieltää lähtökohtana Orpon

vaihtoehdottomuusretoriikalle – pohjapremissinä, joka luo tarpeen väistämättömälle muutokselle. Ymmärtääkseen kyseisen alkuasetelman rooli retoriikkakokonaisuudessa, on hyvinvointiyhteiskunnan terminologiaa tarkasteltava symbolisella tasolla.

Kenneth Burken (1966, 5-7) retoriikkäkäsityksessä ihminen on symboleja käytävä ja niitä luova eläin. Kieli on itsessään symbolista ja valtaosa todellisuuskäsityksestämme perustuu prosessiin, jossa luomme ja tulkitsemme maailmaa symboliikan kautta – oli se sitten kirjoitettua, puhuttua, esitettyä tai kuvailtua (mt.). Tällä on myös oleellisesti vahva retorinen ulottuvuus. Vastamme luonnostaan symboleihin ja identifioidumme niiden kautta, jonka lisäksi symboliset kyvyt antavat meille mahdollisuuden toimia yhteistyössä (Burke 1945, 43). Burken retoriikkäkäsityksen pohjalta oleelliseksi nousee käsitys symbolien merkityksestä sekä niiden kautta tapahtuvasta identifikaatiosta. Tämä muodostuu keskeiseksi, kun tarkastellaan millaisen assosiaation Orpon käyttämä hyvinvointivaltion symboliikka aiheuttaa, miten se suhtautuu menetystilanteeseen sekä miten kuulija identifioituu esitetyn tilannekuvauksen kanssa.

Hyvinvointiyhteiskunta tai hyvinvointivaltio voidaan mieltää Suomen kontekstissa konsensustasoiseksi yhteiskuntamalliksi⁴ (Kettunen 2013). Mallin tarjoamat hyvinvointipalvelut sekä sosiaaliturva nauttivat laajaa yksimielisyyttä niiden olemassaolon suhteen puoluetustasta riippumatta – poliittisesti olisi mahdotonta menestyä julistautumalla hyvinvointivaltion vastustajaksi (mt.). Hyvinvointivaltio voidaan myös mieltää osaksi kansallisidentiteettiä – järjestelmänä, joka ylläpitää suomalaisten tasa-arvoa ja onnellisuutta, keräten myös arvostusta sekä positiivista konnotaatiota Pohjoismaiden ulkopuolella. Se voidaan nähdä mallina, joka perustuu talkoohenkiseen kansallisprojektiin, jossa jokainen pyrkii huolehtimaan sen ylläpidosta ja jatkuvuudesta monialaisen yhteistyön kautta (mt.).

Hyvinvointivaltion ollessa Suomessa yksi vahvimista konsensuspohjaisista ominaisuuksista voidaan sille mieltää vankka symbolinen merkitys yhteisenä ja tavoiteltavana hyvänä. Termin luontaista kielellistä symboliikkaa syventää entisestään sen

⁴ On kuitenkin hyvä tiedostaa, että konsensusesta huolimatta hyvinvointivaltio on monitulkintainen kokonaisuus (mt.). Mallin olemassaolon yksimielisyys ei poista konfliktia sen sisältämien ominaisuuksien suhteen.

sisällöllinen monitulkintaisuus, jossa sille mielletyt poliittiset ominaisuudet voivat erota huomattavasti yksilöiden välillä. Puhumalla siitä abstraktitasolla, se välttyy poliittiselta semantiikkapeliltä, jossa sen yleinen konsensuspohjaisuus saattaisi horjua.

Tarkastellessamme retoriikkaa Burken (1945, 20-27) retoriikkakehyksen kautta nousee Orpon retoriikassa keskeiseksi sen identifikaatioon perustuva suostuttelu-luonne. Kun intressimme ovat koetusti tai todellisesti yhtenäisiä viestijän kanssa, koemme samaistumista tai identifikaatiota, joka vuorostaan saa meidät kannattamaan tai vastustamaan esitettyjä asioita (mt., 20-27). Julistamalla tämä konsensuspohjaisesti mielletty symbolinen hyvä menetysalttiiksi, luo Orpo vahvan identifikaatioperustan retoriikalleen – yhteisymmärryksessä ylläpidettävä hyvinvointivaltio ja sen sisältämä positiivinen konnotaatio on uhattuna.

Hyvinvointivaltioon myönteisesti suhtautuva pystyy samaistamaan itsensä osaksi ahdinkoa. Tilannekuvaus luo koetun yhtenäisyyden symbolia ympäröivälle toisistaan pohjimmiltaan eroavalle intressiryhmälle. Kun kuulija identifioi intressinsä osaksi viestijän aatetta, eli tässä tapauksessa hyvinvointivaltion ylläpitämiseen, on hänen retorinen suostuttelemine mahdollista (Burke 1945, 24-25). Orpon esittämä retorinen menetystilanne hyödyntää nimenomaisesti tätä samaistumisperiaatetta. Yleispositiivisen symboliikan käyttäminen retoriikkaperustana luo Orpon retoriikan ympärille laajan kuulijaryhmän, joka eroavaisuuksistaan huolimatta pystyy identifioitumaan yhdeksi ja samaksi intressiryhmäksi⁵. Hyvinvointivaltion symboliikka pystyy puhuttelemaan eri yksilöitä heidän omilla mieltämisen ehdoillaan. Menetysalttiina ei ole konkreettisesti mielletävää palvelu tai sosiaalietuus, vaan hyvinvointivaltion monitulkintainen symbolinen kokonaisuus. Hyvinvointivaltion symboliikkaa käyttämällä Orpo saavuttaa vahvan ja laajan identifikaation kuulijoissa, joka puolestaan antaa retoriikalle vankan suostutteluaseman.

Hyvinvointivaltion julistaminen uhatuksi ei itsessään ole vaihtoehdottomuus-retoriikkaa, mutta se voidaan mieltää oleellisena alkuasetelmana kyseiselle retoriikkatyylille. Julistamalla konsensuspohjainen hyvinvointivaltio menetysalttiiksi

⁵ Vastaavanlainen proseduuri on ilmeistä esimerkiksi nationalismissa, jossa identifioidutaan kuvitteelliseksi yhteisöksi tai ryhmäksi (kts. Benedict Andersson, *Imagined Communities*, 1983).

luodaan käsitys kriisistä, joka voidaan mieltää poikkeuksellisenä tilana, (Schmidtiläisittäin *State of exception*⁶) jossa on mahdollista oikeuttaa tai ehdottaa päätöksiä ja toimintamalleja yleisen hyvän nimissä. Esittämällä poikkeuksellinen tila, eli tässä kontekstissa hyvinvointivaltiota ravisteleva velkakriisi, voidaan sille ehdotettua ratkaisua oikeuttaa välttämättömänä toimenpiteenä, jotta kriisistä on mahdollisuus selvitä. Tästä saavutaan intuitiivisesti vaihtoehdottomuusretoriikkaan piiriin, jossa tunnusomaisesti vedotaan välttämättömiin tai pakollisiin toimenpiteisiin monipuolisten ratkaisumahdollisuuksien sijasta (Séville 2017, 2-3).

Kriisivetoinen vaihtoehdottomuusretoriikka ei ole myöskään vain hypoteettinen teoria, vaan esimerkiksi 2.1 luvussa sivuttu Angela Merkel käytti Euroalueen kriisiä nimenomaisena oikeutusmetodina; ”Jos Kreikka kaatuu, niin Eurooppa kaatuu”, jotta tukitoimet olisivat välttämättömiä (Colla 2016; Séville 2017, 15-16). Kriisivetoisuus ja kyseinen jos-niin asetelma on myös läsnä Petteri Orpon vaaliretoriikassa; jos Suomen taloutta ei tasapainoteta, niin hyvinvointiyhteiskunta ja sen palvelut ovat vaarassa (STT 2023; Kokoomus 2022). On siis havaittavissa, miten kriisi muuttuu retorikassa intuitiivisesti välttämättömyyskäsitteeksi.

Ymmärtäessämme alkuasetelman tuoman välttämättömyyden, voimme analysoida Petteri Orpon muuta retoriikkaa tämän kehyksen kautta. Käsitteet auttavat meitä havainnoimaan, miksi hyvinvoinnista, hyvinvointiyhteiskunnasta sekä sen palveluista luotiin retorisesti synonyymista tai kausaalista Kokoomuksen esittämille talouslinjauksille sekä miten kyseinen proseduuri loi käsitystä vaihtoehdottomuudesta.

4.2 Hyvinvoinnin kausaalinen monopolisointi

Kun hyvinvointivaltio oli asetelmallisesti ilmaistu kriisitilaan, Petteri Orpon retorikassa muovautui oleelliseksi suomalaisten hyvinvoinnin alkuperän sekä hyvinvointivaltion pelastamisen ehtojen määrittely. Hyvinvoinnista sekä hyvinvointivaltiosta

⁶ Carl Schmidtin (*Political Theology*, 1922) alkuperäisessä merkityksessä termiä käytettiin kuvaamaan suvereenin harjoittamaa (radikaalia) valtapolitiikkaa, mutta mielestäni tulkintaa kriisin poliittisesta anatomista voi hyödyntää myös retoriikan tasolla.

pyrittiin retorisesti tekemään kausaalista Kokoomukselle tai sille profiloituneille talouslinjauksille. Suomalainen hyvinvointiyhteiskunta, hyvinvointi, julkiset palvelut, talouskasvu tai muut kyseisen aihealueen liitännäiset synonyymit juurtuisivat nimenomaisesti Kokoomuksen ajamasta talouspolitiikasta, eikä mistään muusta. Retorisen määritelmäpelin ehdottomuus luo käsityksen, jossa ainoa vaihtoehto saavuttaa tai yläläpitää nykyinen hyvinvointi(valtio) olisi hyväksyä Kokoomuksen tai sen mukainen talouslinja.

Hyvinvointi syntyy oikeistolaisen talouspolitiikan, kokoomuslaisen talouspolitiikan, työn ja yrittämisen kautta, ei millään muulla. (Yle 28.1.2023)

Ilmeisimmillään määritelmäintressi esiintyy kyseisessä sitaatissa, jossa Orpo pyrkii esittämään hyvinvoinnin alkuperäksi nimenomaisesti oikeistolaista- ja kokoomuslaista talouspolitiikkaa sekä näihin vahvasti liitännäistä työtä ja yrittämistä. Toisin sanoen, suomalainen hyvinvointi olisi luonteeltaan kokoomuslähtöistä. Esitetty alkuperämäärittely on kuitenkin muotoiltu ilman oikeaa vaihtoehtoisuutta - asetelma on luonteeltaan vaihtoehdoton, sillä se sulkee kielellisesti pois kaikki muut mahdollisuudet. Kyseinen määritelmä tarjotaan ehdottoman kausaliteetin kautta, jossa vaihtoehtoista lähdettä hyvinvoinnille ei ole. Hyvinvointi tulee kokoomuslaisen talouspolitiikan ja siihen liitännäisten osviittojen kautta, eikä millään muulla.

Kun hyvinvointi⁷ mielletään 4.1 luvun pohjalta tavoiteltavaksi ja symboliseksi hyväksi, niin esittämällä sen ainoaksi alkuperäksi kokoomuslähtöinen politiikka suljetaan legitiimien vaihtoehtojen ulkopuolelle kaikki siitä poikkeava. Hyvinvoinnin alkuperä monopolisoidaan ja redusoidaan yhden puolueen mukaisen politiikan tuotokseksi. Kyseinen toiminta voidaan mieltää vaihtoehdottomuusretoriikkana, jos hyväksymme hyvinvoinnin tavoittelemisen yleisesti järkeväksi ja rationaaliseksi päämääräksi, jota tulisi tavoitella puoluetustasta riippumatta. Tällöin syntyy käsitys,

⁷ 4.1 luvussa symboliikkaa käsiteltiin hyvinvointivaltion kohdalla, mutta sama toimintaperiaate koskee myös (suomalaisten) hyvinvointia. Kokonaiskuvallisesti näyttäytyy myös siltä, että Orpo käyttää näitä sanoja lähes synonyymisesti.

että vaihtoehtoisuutta yhteisesti tavoiteltavan asian suhteen ei ole – Kokoomuksen talouslinja on ainoa tapa saavuttaa hyvinvointi.

Sitaatin toimintalogiikka on ilmeisin visualisointi Orpon tekemästä määrittelyretoriikasta, jolla luodaan käsitys kokoomuslähtöisen politiikan vaihtoehdottomuudesta. Esittämällä hyvinvointi tai muut vastaavat yleispositiiviset kokonaisuudet saavutettavaksi ainoastaan yhden tahon tai menetelmän, eli Kokoomuksen kautta luodaan tilanne, jossa siitä muodostuu ainoa kohtuullinen vaihtoehto.

Hyvinvointimme ydin on työ ja yrittäminen. Jokaisen työkäisen- ja kykyisen pitää olla töissä, vain siten me rahoitamme hyvinvointimme tärkeät palvelut [...] Työ on kuitenkin se ainut mistä se suomalainen hyvinvointi kasvaa – ei verot, ei velka, vaan työnteko (Yle Areena 21.3.2023)

Vastaavanlainen viestintälinja oli keskeinen osa Orpon vaihtoehdottomuusretoriikkaa. Keskeiseksi samansuuntaisissa lausunnoissa nousi työn, yrittämisen sekä talouskasvun asettaminen ehdottomaksi elinehdoksi hyvinvoinnin, hyvinvointivaltion ja palveluiden turvaamiseksi. Orpo esittää jälleen, että hyvinvointi pohjautuu työstä ja yrittämisestä – työ ilmaistaan nimenomaisesti ainoa asia, jonka avulla hyvinvointi on saavutettavissa. Vaikka ensimmäisen sitaatin tavoin suoranaista viittausta Kokoomuksen talouspolitiikkaan ei esitetä, voi erityisesti työn ja yrittämisen mieltää tässä asiayhteydessä Kokoomukselle profiloituviksi talousperiaatteiksi⁸. Toisin sanoen, työ ja yrittäjäyys voidaan mieltää epäsuorana viittauksena Kokoomuksen ajamaan politiikkaan.

Käsitys vaihtoehdottomuudesta syntyy jälleen ilmaisun sisältämästä ehdottomuudesta. Suomalaisten hyvinvointi redusoidaan taloudellisten muuttujien varaan, jossa sen saavuttaminen on mahdollista vain ja ainoastaan työn kautta. Vaikka hyvinvoinnin talouslähtöisyys hyväksyttäisiin kritiikittömästi, vaihtoehdottomuutta syventää silti vaihtoehtoisten talousratkaisujen ilmaiseminen perusteetta epäpäteviksi.

⁸ Assosiaation syvälinen perustelu vaatisi oman tutkielmansa. Perusteluna väitteelle esitän luvun ensimmäistä sitaattia, Kokoomuksen (2023b) vaaliohjelman sisältöä, puheenjohtajatenttien asiasisältöä sekä Kokoomuksen (2021) artikkelia: Sari Sarkomaa: ”Kokoomuksen vaihtoehdon perusta on työ, yrittäjäyys ja vastuullinen taloudenpito”.

Veropolitiikalla tai velkarahalla tehty talouspolitiikka ilmaistaan suoraan epävalidiksi keinoksi hyvinvoinnin saavuttamiseksi.

Orpon antamissa sitaateissa korostuva työ ja yrittäjäyys eivät esiinny ainoastaan kokoomusliitännäisinä talouslinjauksina, vaan niillä voi mieltää olevan uusliberaalia talouspolitiikkaa normalisoivia piirteitä. Kuten taustoituksessa tuli ilmi, vaihtoehdottomuusretoriikan yksi ominaispiirteistä on sen asiayhteys uusliberaalin talouspolitiikan normalisointiin ja oikeuttamiseen (Séville 2017, 2). Vetoamalla, että jokaisen työkäisen- ja kykyisen pitäisi olla töissä hyvinvointipalveluiden rahoittamiseksi tai viittaamalla työllisyyden olevan hyvinvoinnin ydin, voidaan mieltää, että Orpo pyrkii oikeuttamaan sekä normalisoimaan Kokoomuksen esittämiä uusliberaaleja työelämäreformieja, joilla edellä mainittuja osa-alueita pyrittiin parantamaan.

Kokoomus (2023b) esitti talouskasvun saavuttamiseksi työelämäreformieja, jotka sisälsivät esimerkiksi ansiosidonnaisen työttömyysturvan vähentämistä, sosiaaliturvan madaltamista, työehtojen yleissitovuuksien poistamista sekä kevennyksiä tuloveroon. Keinorepertuaari voidaan mieltää erityisesti Suomen maakontekstissa uusliberalistiseksi, sillä valtion väliintuloa ja sääntelyä pyrittiin vähentämään huomattavasti. Orpon vaihtoehdottomuusretoriikalla oli mahdollisesti tarkoitus luoda insentiivi Kokoomuksen ja sen talousreformien hyväksymiselle. Uudistukset olisi tehtävä, sillä muuten hyvinvointivaltion ylläpitäminen sekä talouskasvu eivät olisivat mahdollista.

Kokoomuksen tavoitteena pelastaa suomalainen hyvinvointiyhteiskunta sekä kasvattaa suomalaisten ostovoimaa ja elintasoja. Ainoa kestävä tie tähän on talouskasvun luominen. Se syntyy vain työnteosta ja yrittämisestä. SDP:n esittämät veronkorotukset yrittäjille ampuisivat talouskasvua jalkaan ja johtaisivat pahimmillaan suomalaisten irtisanomisiin [...] Vasemmistohallituksen resepteillä edessä on velkaantumista, veronkorotuksia ja hyvinvointiyhteiskunnan näivettymistä. (Kokoomus 21.2.2023a)

Hyvinvoinnin kausaliteettia koskevalla määritelmäpelillä on vahva identifikaatioon pohjautuva ulottuvuus. Kuten käsitelty luvussa 4.1, kaikki kielellinen toiminta voidaan redusoida symbolien luomiseksi sekä niiden tulkinnaksi (Burke 1966, 5-7).

Hyvinvointivaltion symboliikan rajaaminen pelkästään yhden, eli oman politiikan tuotokseksi, luo monopoliaseman sen kautta tapahtuvalle identifikaatiolle. Suomalaisen kuulijan on helppo identifioitua kyseisen aateperiaatteen taakse arvo- tai puoluetustasta riippumatta – hyvinvointivaltio sekä siitä johdettu hyvinvointi ei ole symbolisella tasolla konfliktialtista tai polarisoiva poliittinen päämäärä.

Esittämällä hyvinvointivaltio sekä sen luoma hyvinvointi ehdottoman kausaliteetin kautta luo se identifikaation lisäksi vahvaa erottautumista. Jos hyvinvointivaltio ja siitä pohjautuva hyvinvointi on saavutettavissa ainoastaan Kokoomuksen keinoilla, eivätkö muut puolueet aja yleispidetyn valtiomallin olemassaoloa tai suomalaisten hyvinvointia? Retoriikka luo laajaa identifikaatiota yleispositiivisen hyvinvointisymboliikan kautta, mutta sen esittäminen ehdottomuuden kautta luo käsityksen vaihtoehdottomuudesta sekä kannustaa vahvaan erottautumiseen intressiryhmien välillä. Tarkastellaksemme ilmiötä tulee identifikaation käänköpuolta, eli erottautumista käsitellä teoreettisesta näkökulmasta.

Identifikaatio ei redusoidu ainoastaan samaistumisen kautta tapahtuvaksi suostutteluliikehännäksi, vaan sillä on myös luonteenomaisesti erottautumista luova vaikutus (Burke 1945, 22-25). Jotta voimme mieltää itsemme osana jotakin, täytyy jonkun olla kuulumatta siihen. Identifikaatiota ei ole olemassa ilman tätä asteittaista hajaannusta. Ihmisillä ei olisi tarpeen identifioitua, jos me-te asetelmaa ei olisi olemassa, sillä silloin kaikki olisivat osa samaa sosiaalista entiteettiä (mt., 22-23). Tätä hajaannusta on myös oleellista havainnollistaa osana Petteri Orpon retoriikkaa, jotta voidaan ymmärtää millaisen jakolinjan ehdottomuus hyvinvoinnin suhteen luo.

Kuten mainittu, Orpon retoriikka nojaa ehdottomuuskäsitykseen hyvinvointivaltion kanssa, jossa ainut oikea tai validi tie ylläpitää nykyistä hyvinvointia on Kokoomuksen mukainen talouspolitiikka. Asetelma luo vahvan identifikaation ja suostutteluvoiman Orpon retoriikalle, mutta sen käänköpuolena on myös vahva hajonta, jossa muut "vaihtoehdot" näyttäytyvät uhkakuvina tai "vihollisina" tilanteen ehdottomuuteen johdosta. Jos hyvinvointivaltio ja sen palvelut pelastetaan vain yhdellä tavalla, voidaan kaikki siitä poikkeava mieltää tuhoisaksi ja epävalidiksi. Asetelma polarisoi talouskeskustelua sekä luo käsityksen vaihtoehdottomuudesta. Ilmaistujen

premissien pohjalta johdonmukaiselle vaihtoehtoisuudelle ei jää tilaa – hyvinvointi on retorisesti kausaalisoitu yhteen ideologiaan.

Retorista hajontaa asetelmassa syventää sen konkreettinen negaatio vaihtoehtoisia talouslinjauksia kohtaan. Viestintäsisällön ehdottomuus ei palaudu pelkkiin nyansseihin, vaan se ilmaistaan myös suoranaisesti. Petteri Orpo asettaa johdonmukaisesti sitaateissa vastakkain kokoomusliitännäiset talousarvot esimerkiksi verojen ja velanoton kanssa, jossa jälkimmäiset vaihtoehdot esitetään epävalideina keinoina hyvinvoinnin saavuttamisen tai ylläpitämiseen. Kyseinen redusointi ei perustu pelkkään talousanalyysiin, vaan sillä on myös vahvasti puoluepoliittinen lataus, sillä erityisesti vasemmistopuolueet korostivat vaalien alla verojen, eli valtiollisen tulopuolen lisäystä osana taloudellista keinorepertuaariaan. Kyseinen puoluelatautuneisuus tulee myös konkreettisesti ilmi ylläolevassa sitaatissa, jossa Orpo viittaa suoranaisesti SDP:hen em. taloustoimien liitännäisyydestä, vedoten samalla niiden vaikutukset uhkakuviksi talouskasvulle ja hyvinvoinnille.

Kyseisessä retoriikkatavassa nousee vahva samansuuntaisuus Thatcherilaiseen kaksinapaisuuteen, jossa joko kannatit järkevää sekä välttämätöntä (talous)politiikkaa tai olit vihollinen utopistisilla ja tuhoisilla ideoilla (Séville 2017, 10). Petteri Orpon retoriikasta välittyy samansuuntainen taipumus, jossa joko sopeutat Kokoomuksen keinorepertuaarilla tai olet tuhoisaa velka- ja veropolitiikkaa kannattava poliittinen toimija. Esittämällä veropolitiikka ja muut vaihtoehtoiset talouslinjaukset epävalidina keinoina hyvinvoinnin ylläpitämiseksi Orpo syventää implikaatiota talouskysymysten vaihtoehdottomuudesta. Ainut oikea tapa sopeuttaa taloutta olisi Kokoomuksen malli.

4.3 TINA osana retoriikkakokonaisuutta

Petteri Orpon eduskuntavaaliretoriikka sisälsi vaihtoehdottomuutta luovien nyanssien lisäksi myös selkeitä sisällöllisiä yhtäläisyyksiä klassiseen TINA-retoriikkaan. Vaihtoehdottomuuden esiintyvyys ei siis typistynyt ainoastaan esitettyyn tilanneasetelmaan ja sen tuomaan ehdottomuuteen, vaan se ilmeni myös TINA-retoriikan

johdonmukaisena hyödyntämisenä. Thatcherilaisen retoriikkaperinnön valossa esitetyt vaihtoehdottomuuden troopit, vetoamiset välttämättömyyksiin sekä uusliberaalin talouspolitiikan normalisointi olivat alituisesti esiintyviä piirteitä Orpon vaaliretorii-
kassa.

Esittämällä retoriikan samansuuntaisuus TINA-retoriikan teoriaan, on Orpon retoriikan vaihtoehdottomuussisältöä mahdollista tulkita epäsuoraa implikointia konkreettisemmalla tasolla. Käsitteellistetyt TINA tunnuspiirteet osana Orpon retoriikkasisältöä antavat ilmeisempiä osviittoja vaihtoehdottomuusretoriikan esiintymiselle. Analyysin suorittamiseksi nostettakoon Sévillen (2017, 3) esittämä tulkinta, jossa vaihtoehdottomuusretoriikka sisältää toisen tai molemmat seuraavista ominaisuuksista; *ei ole vaihtoehtoja*-troopin (TINA-trooppi) avoin käyttö tai vetoaminen rajoitteisiin, välttämättömyyteen, väistämättömyyteen tai kumoutumattomuuteen. Näiden tunnuspiirteiden lisäksi oleelliseksi nousee uusliberaalin talouspolitiikan oikeutus ja normalisointi sekä muu selkeä samansuuntaisuus Thatcherin käyttämään retoriikkatyylisiin (Queiroz 2016, 15-16; Séville 2017, 2-3).

Jos hallitus ei sitoudu 6+3-sopeutustavoitteeseen [...] emme osallistu hallitukseen. Sopeuttaminen on välttämätöntä, jotta voimme pelastaa suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan. (Iltalehti 7.3.2023)

Käsitys välttämättömyydestä oli tavalla tai toisella osana Orpon eduskuntavaaliretoriiikkaa. Aiempien käsittelyosoiden pohjalta oleelliseksi jäi käsitys luodusta tilanneasetelmasta, jossa hyvinvointiyhteiskunnan pelastaminen tai ylläpitäminen olisi mahdollista vain ja ainoastaan Kokoomuksen mukaisilla taloustoimilla. Sama tilanneasetelma esiintyy myös ylläolevassa sitaatissa, jossa Orpo esittää sen suoranaisen välttämättömyyden kautta. Taloutta olisi sopeutettava, jos hyvinvointiyhteiskunnasta haluttaisiin pitää kiinni. Ilmaisemalla sopeustarve välttämättömyyden kautta luodaan käsitys vaihtoehdottomuudesta, jossa esitetyt sopeustoimet olisivat pakollinen ja täten ainut mahdollinen toimintatapa hyvinvointivaltion pelastamiseksi.

Kuten todettu, välttämättömyydellä on oleellinen rooli erityisesti uusliberaalin talouspolitiikan normalisoinnissa ja oikeutuksessa (Queiroz 2016, 15-16; Séville 2017,

2-3). Esittämällä kiistanalaiset sekä monivaihtoehtoiset poliittiset päätökset välttämättömyyksiä luodaan etäisyyttä niistä koituvaan päätösvastuuteen (Scott 2022, 4-6). Asiat voidaan ilmaista välttämättöminä tai ”politiikan ulkopuolisina”, jonka ansiosta niiden subjektiivinen oikeutus tai päätösvastuu voidaan kiistää – *asia oli välttämätön, kätemme olivat sidotut* (mt., 4-6).

Välttämättömyyden narratiivia voi hyödyntää myös ilman päätäntäasemaa. Esimerkiksi Orpon retoriikassa välttämättömyyden hyödyntäminen voitaisiin mieltää eräänlaisena oikeutusperiaatteena ja politiikan häivyttämisenä, jossa Kokoomuksen politiikka ilmaistaan välttämättömäksi ja ”neutraaliksi”. Sopeuttamistoimien ajamisen epäsuosiota pyritään välttämään. Ilmaisemalla toimenpide välttämättömäksi luodaan etäisyyttä Kokoomuksen ja sopeutustoimien negatiivisen konnotaation välille sekä esitetään sopeuttamisen olevan pakollista. Vastuunsiirtoa epäsuosiollisen politiikan ajamisesta syventää entisestään Orpon viittaus Valtionvarainministeriön (2022) esittämään 6+3 sopeutustavoitteeseen. Sopeuttaminen olisi hyvinvointiyhteiskunnan säilymisen kannalta välttämätöntä ja Kokoomus toimisi vain tarpeellisena välikätenä ministeriön esittämän tosiasian implementoinnin suhteen.

Ymmärrän mistä tämä lievä lasku tulee. Mutta edelleen kärki on vahva ja luotan että se pitääkin, koska me olemme ainoa oikea vaihtoehto tälle hallitukselle. (Verkkouutiset 18.3.2023)

Petteri Orpon retoriikassa ilmeni myös TINA-troopin mukaisia ilmaisuja, joissa tilanteiden vaihtoehdottomuutta ilmaistiin suoranaisesti. Trooppimaisuus näyttäytyi suomenkielisinä vastineina, jotka olivat asiasisällöltään vastaavia klassiseen TINA-trooppiin – vaihtoehtoja ei olisi. Orpon retoriikassa esiintyi trooppimaista vaihtoehdottomuutta erityisesti talouden sopeutustoimien kohdalla, joka johti myös analysoimaamme retoriikkaan, jossa Kokoomuksen tarjoama vaihtoehto ilmaistiin ainoana mahdollisena. Talouden sopeuttamiselle ei olisi vaihtoehtoja, jonka pohjalta Kokoomus voitiin ilmaista ainoana validina vaihtoehtona, sillä se olisi valmis suorittamaan itse vaihtoehdottomaksi ilmaisemansa sopeutustoimet.

Trooppimainen ilmaisutyyli näyttyy yllä olevassa sitaatissa, jossa Petteri Orpo ilmaisee Kokoomuksen olevan ainoa oikea vaihtoehto tuolloin valtaa nauttineelle vasemmistokoalitiolle. Ilmaisemalla Kokoomuksen ainoaksi oikeaksi vaihtoehdoksi Orpo kieltää erityisesti muiden oppositiopuolueiden tarjoaman vaihtoehtoisuuden tuolloisen hallituksen politiikan vastineeksi. Vaalikontekstin perustella voidaan mieltää, että erottautuminen muista (oppositio) puolueista on osa Kokoomuksen talouseetosta, jossa se on valmis tekemään muita (oppositio) puolueita kovempia sopeutustoimia - nimenomaisena vastalauseena tuolloisen hallituksen ajamalle talouspolitiikalle.

Vaihtoehdottomuus voidaan kuitenkin mieltää yltävän muita oppositiopuolueita pidemmälle, sillä tarkastelemalla aikaisempia sitaattikatkelmia on selvää, että Orpo ei nähnyt tuolloisen vasemmistokoalition ajamaa talouspolitiikkaa realistisena vaihtoehtona. Esittämällä Kokoomus ainoaksi oikeaksi vaihtoehdoksi oppositiopuolueista samalla, kun hallituspuolueiden esittämät talouslinjat typistetään epävalideiksi tai tuhoisiksi, ilmaisee Orpo melko suoranaisesti vaihtoehdottomuutta kaikkia muita puolueita kohtaan. Kokoomus olisi ainoa puolue, joka voisi tarjota vastalauseen tuolloisen hallituksen vastuuttomaksi mielletylle talouspolitiikalle.

Toivon, että realismi herättäisi. Ei meillä ole vaihtoehtoja. Kaikki tämä on edessä seuraavalla kaudella. Vaikka meillä olisi kirkkaanpunainen hallitus, joutuisi se tunnustamaan tämän saman tosiasian. (Verkkouutiset 18.3.2023)

Trooppiperusteinen vaihtoehdottomuusilmaisu on kuitenkin selkeämmin havaittavissa, kun Orpo puhuu talouden sopeutustoimien pakollisuudesta. Yllä olevassa sitaatissa Orpo ilmaisee TINA-troopin mukaisen suoranaisen vaihtoehdottomuusjulistuksen taloustoimenpiteiden suhteen toteamalla, että: ”ei meillä ole vaihtoehtoja”. Taloustoimien toimeenpaneminen ilmaistaan Thatcherilaisittain vaihtoehdottomana jatkumona, joka olisi myös toteutettava puoluetäustasta riippumatta.

Troopin käytön lisäksi Orpon retoriikka saavuttaa myös huomattavan yhtäläisyyden Thatcherin TINA-retoriikkaan vetoamalla, että tilanteen ja vaihtoehdottomuuden tajuaminen olisi realismia sekä tosiasioiden tunnustamista. Ilmaisemalla

talousparadigman hyväksyminen vaihtoehdottomaksi sekä rinnastamalla sen omaksumisen realismiin, on sen toimintalogiikka huomattavan identtinen Thatcherin pyrkimykseen jalostaa uusliberaalista talousajattelusta maalaisjärkeä, eli tehdä siitä itseltään selvä ja intuitiivisesti järkevä ajattelutapa (Séville 2017, 7).

Sama vivahde on havaittavissa myös muissa aineistokatkelmissa, joissa Orpo ilmaisee vaihtoehdot talouslinjaukset tarkentamatta epätoimiviksi, josta nousee käsitys, että muut puolueet eivät osaisi tehdä talouspolitiikkaa ”oikein”. Kyseinen ilmaistyyli trivialisoi talouspolitiikkaa ja luo käsitystä, jossa Kokoomuksen esittämä talouspolitiikka olisi objektiivisesti pätevää tai ideologiasta riippumatonta. Keskustelu talouspolitiikasta yksipuolistuu, kun mahdollisille ratkaisuille asetetut standardit sekä taloutta yksinkertaistavat ilmaisut rajaavat käsitystä taloustoimien vaihtoehtoisuudesta.

5 VAIHTOEHDOTTOMUUDEN DEPOLITISAATIO

Vaihtoehdottomuusretoriikkaa tarkastellessa oleelliseksi nousee sen luoma käsitys välttämättömyydestä tai vaihtoehtojen olemassaolottomuudesta. Julistamalla jokin asia ehdottomaksi sen toteuttamisen kannalta tai vetoamalla sen olevan ilman vaihtoehtoja nousee samalla kysymys koko asian poliittisuudesta. Voidaanko asia mieltää poliittiseksi, jos sen asetelmasta puuttuu täysin vaihtoehtoisuus tai kiistanalaisuus?

Esimerkiksi Chantal Mouffin agonistisen demokratiakäsityksen pohjalta voidaan mieltää, että poliittiset kysymykset vaativat aina päätöksen, joka tehdään eroavien vaihtoehtojen välillä (Scott 2022, 6). Vaihtoehdottomuusretoriikassa käsitys päätöksestä hälvenee, sillä päätetty asia ilmaistaan automaattiseksi menettelyksi, samanaikaisesti kiistäen eroavien vaihtoehtojen mahdollisuus. Täten on ilmeistä, että asetelmassa ilmenee käsitys politiikan hälventymisestä, jota tarkastellakseen on käsiteltävä retoriikkatyylä depolitisaation, eli epäpolitisoitumisen teorian kautta.

Depolitisaatio on monimerkityksellinen termi, mutta yleisesti se voidaan nähdä toimintana, jossa asioiden poliittista luonnetta pyritään poistamaan (Burnham 2001, 128-129). Kyseessä ei ole kuitenkaan poliittisen luonteen todellinen poistuminen, vaan toiminnan tarkoituksena on esimerkiksi pyrkiä poistamaan käsitys toimijuudesta päätöksenteossa (*hallinnollinen depolitisaatio*) tai kieltää tiettyjen asioiden poliittinen luonne (*diskursiivinen depolitisaatio*)⁹ (Scott 2022, 4-7).

⁹ Depolitisaatiolla on myös muita esiintymismuotoja, mutta nämä kaksi ovat tutkielman kannalta oleellisimpia.

Hallinnollinen depolitisaatio voidaan nähdä hallinnollisena strategiana, jossa päätöksenteosta pyritään poistamaan toimijuus tai kontingenssi – päätökset typistyvät välttämättömiksi ja niiden tekeminen automatisoituu. Automaatiokäsityksen ansiosta poliitikot pystyvät oikeuttamaan päätöksiä sekä välttämään erityisesti epäsuostettujen päätösten tuomat seuraamukset tai vastuun (mt., 5).

Diskursiivinen depolitisaatio taas perustuu toimintaan, jossa sosiaalisten ongelmien tai kysymysten ratkaisujen vaihtoehtoisuus kielletään – ainut validi tapa on hegemonian mukainen menettely, joten debatointi aiheen ympärillä muodostuu turhaksi (mt., 6). Diskursiiviseen depolitisaatioon voi liittyä myös välttämättömyyksien, pysyvyyden, peruuttamattomuuden tai muiden liikkumavaraa vähentävien tekijöiden esittäminen (mt., 6). Hallinnollinen ja diskursiivinen depolitisaatio menettelevät suhteellisen samalla toimintalogiikalla, mutta niiden oleelliseksi tyyppieroksi muodostuu niiden suhtautuminen valtaan. Hallinnollinen depolitisaatio perustuu nimensä mukaisesti hallintoasemaan, kun taas diskursiivinen depolitisaatio voi tapahtua esimerkiksi kansalaistasolla (*sosiaalinen depolitisaatio*) tai muissa erilaisissa asiayhteyksissä.

Depolitisaatiota käsitellessä, on sen asiayhteys vaihtoehdottomuusretoriikkaan ilmeinen, sillä retoriikkatyylin toimintatapa pohjautuu pitkälti depolitisaation mukaiseen politiikan kieltämiseen. Ilmaisemalla kiistanalaisia poliittisia kysymyksiä vaihtoehdottomaksi, kielletään niiden monipuolisten ratkaisumahdollisuuksien olemassaolo, joka samalla kieltää niiden poliittisuuden. Vaihtoehdottomuusretoriikka nojaa tähän nimenomaiseen käsitykseen, jossa tietyt asiat voidaan depolitisoida päätöksenteon sekä vastuun ulottumattomiin (Séville 2017, 3-4). Kyseinen menettely on oleellista niin hallintostrategian, kuin diskursiivisen ilmapiirin muokkauksen näkökulmasta – vaihtoehdottomuus vaatii aina poliittisen poistumista. On siis intuitiivista mieltää, että vaihtoehdottomuusretoriikka on strategiana ilmeinen jatkumo depolitisaatiosta (mt., 17).

Vaihtoehdottomuusretoriikan depolitisoiva ominaisluonne tulee keskeiseksi, kun retoriikkatyylin olemassaolon suhdetta demokratiaan arvioidaan kriittisesti. Demokraattisten ideaaleiden valossa on ongelmallista, että vaihtoehdottomuuden

retoriikkaa hyödynnetään poliittisessa diskurssissa, sillä sen luoma käsitys häivyttää erimielisyyttä sekä vastuuta politiikasta. Jos palaamme Mouffen agonistiseen demokratiaan, nousee oleelliseksi käsitys politiikan luonteesta, jossa se vaatii aina päätöksen eriävien vaihtoehtojen väliltä (mt., 6). Vaihtoehdottomuusretoriikkaa hyödyntämällä luodaan poliittinen areena, jossa nämä demokratian elinehdot eivät toteudu. Eriävät vaihtoehdot ”lakkaavat olemasta” ja käsitys päätöksestä hälvenee. Täten luodaan välttämättömyyden narratiiveihin pohjautuva kierre, jonka lopputulemana on ainoastaan politiikkaan tyytymätön ja luottamaton kansa (Séville 2017, 18).

Jos demokratiasta eristetään kysymysten tai ongelmien vaihtoehdollisuus, supistuu sen olemassaolo vain johtajien valintaan, jotka suorittavat asiat ennalta määrätyn hegemonian mukaisesti (Scott 2022, 5-6). Demokratia redusoituu teknokraattiseksi hallintaprojektiksi, jossa sen aikaisempi luonteenomainen erimielisyys on korvattu välttämättömyydellä ja päätösten automaatiolla. Depolitisaation ja vaihtoehdottomuusretoriikan lopputulema on vaihtoehdoton demokratia (mt., 5-6).

5.1 Depolitisaatio Petteri Orpon retoriikassa

Depolitisaation ollessa vahvasti läsnä vaihtoehdottomuusretoriikassa nousee kysymys Petteri Orpon käyttämän vaaliretoriikan suhteesta depolitisaatioon – millaisia depolitisoituja ulottuvuuksia retoriikkatyylillä oli? Retoriikan asiasisältöä tulee tarkastella erityisesti diskursiivisen depolitisaation näkökulmasta, jotta sen poliittisuutta häivyttäviä retoriikkapiirteitä on mahdollista havainnoida. Toimenpide nousee tutkimuksellisesti oleelliseksi, kun halutaan arvioida Orpon vaaliretoriikan kestävyyttä suhteessa demokratian ideaaleihin.

Keskeinen depolitisaation ilmenemismuoto Orpon retoriikassa pohjautuu sen esittämään välttämättömyyteen sekä muihin kielellisiin ilmaisuihin, jotka vähensivät poliittista kontingenssista. Diskursiivisen depolitisaation ominaisluonne perustuu vahvasti näiden kielellisten ilmaisujen luomaan kireyteen, jossa vetoamalla esimerkiksi välttämättömyyteen, pysyvyyteen tai liikkumavaran puutteeseen pyritään vähentämään poliittista keskusteluvaraa (Scott 2022, 6). Luomalla näitä kielellisiä esteitä

tai vaatimuksia poliittisen keskustelu ympäristön sisälle, muodostuu keskustelusta yksisuuntaista sekä käsitys vaihtoehtoisuudesta hälvenee. Orpon retoriikassa diskursiivisen depolitisaation mukainen ehdottomuus ja joustamattomuus oli ilmeistä, eritoten talouskysymyksissä. Orpo ilmaisee sopeuttamistoimet aineistossa johdonmukaisesti välttämättöminä sekä asettaa keinorepertuaarille tiukat standardit, joka suostaa mahdolliset ratkaisut Kokoomuksen mukaiselle talouspolitiikalle. Talouskysymyksiensä sisältämä arvovalinta ja vaihtoehtoisuus hälvenee, kun niitä käsitellään ehdottomina tosiasioina, jotka voi toteuttaa ainoastaan yhdellä tavalla.

Jatkumoa Petteri Orpon diskursiiviselle depolitisaatiolle on vaihtoehtoisuuden suorainainen negaatio, jossa Orpo luo käsitystä poliittisen liikkumavaran puutteesta ilmaisemalla vaihtoehtoiset ratkaisut perusteetta epävalideiksi. Kyseinen toimintaperiaate kävi selkeimmin ilmi talouskysymysten keinorepertuaarien suhteen, jossa Orpo esitti erityisesti vasemmistopuolueiden talouden sopeutustoimien olevan tuhoisia tai epärealistisia. Esittämällä vaihtoehtoiset taloustoimet radikaalisti epävalideina toimintakeinoina kiistetään talouskysymyksiensä kiistanalaisuus. Vaihtoehtojen negaatio ja taloustoimenpiteiden välttämättömyys luo asetelman, jossa keskustelu ratkaisumahdollisuuksista yksipuolistuu entisestään.

Viimeinen ja vähemmän ilmeinen depolitisaation muoto Orpon retoriikassa on sen asteittainen hallinnollinen depolitisaatio. Vaikka vaaliretoriikan tapahtumaihana Petteri Orpo tai Kokoomus ei ollut hallitusvastuussa, voi retoriikasta havainnoida hallinnolliselle depolitisaatiolle ominaisen poliittisen toimijuuden häivyttämisen. Orpon retoriikan sisältämä ehdoton ja välttämätön tilanneasetelma luo käsityksen, jossa taloustoimet sekä niiden keinorepertuaari on pakko toteuttaa ja Kokoomus toimii vain välikädellisesti niiden implementoijana. Välttämättömyyskäsitteys auttaa depolitisoimaan omaa toimijuutta – tehdyt päätökset voi typistää pakollisiksi, joka häivyttää käsityksen poliittisesta intressistä tai valinnasta (Scott 2022, 4-5).

Taloustilanteen luomien ”välttämättömyyksiensä” lisäksi Kokoomuksen arvopeusteista toimijuutta hälvensi sopeutuskeinojen trivialisointi. Asetelma tulee ilmeisemmäksi, kun tarkastelee myöhempää vaaliretoriikkaa, jossa Orpo käytti Valtiovarainministeriön (2022) 6+3 keinoselvitystä perustellakseen sopeuttamistoimia. VM:n

keinoselvityksen, kuten muun tuotetun virkamiestiedon tarkoituksena on auttaa ja tukea päätöksentekijöitä, mutta Orpon retoriikassa kyseinen selvitys näyttäytyi enemmänkin teknokraattisena oikeutusmenetelmänä, jossa päätös sopeuttamisesta ja tietyn keinorepertuaarin käyttämisestä olisi tehty virkamiesten eikä Kokoomuksen toimesta.

Häivyttämällä poliittista toimijuutta luodaan käsitys ”neutraaliudesta” ja välttään sopeutustoimien ajamisen negatiivinen konnotaatio sekä vastuu. Petteri Orpon talousretoriikassa korostui selkeä tarve vältellä käsitystä Kokoomuksesta intressipohjaisena toimijana, jonka poliittiset toimenpiteet pohjautuisivat muiden puolueiden tavoin arvovalintoihin.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA TULEVAISUUS

Tutkielman analyysiosioissa nousee ilmeiseksi, että Petteri Orpon käyttämä vaaliretoriikka hyödynsi laajalti erilaisia retorisia ominaisuuksia, joilla luotiin käsitystä talouskysymysten vaihtoehdottomuudesta. Talouden sopeutustoimista tehtiin elinehto hyvinvointivaltion ylläpitämiselle, Kokoomuksen (tai sen mukainen) talouspolitiikka ilmaistiin ainoana pätevänä mallina sekä vaihtoehtoiset talouslinjaukset ilmaistiin suoranaisesti tuhoisina tai epärealistisina. Orpon retoriikkatyö voidaan myös nähdä depolitisoivana, sillä sen luoma käsitys kiistää poliittisen vaihtoehtoisuuden sekä hälvettää käsitystä päätösvastuusta vetoamalla välttämättömyyteen tai pakkoon.

Vaihtoehdottomuusretoriikka on ilmiönä haitallinen. Luomalla narratiiveja vaihtoehdottomuudesta ja välttämättömyydestä luodaan depolitisaatiota, joka vie diskurssia aina kauemmaksi ja kauemmaksi demokratian ideaaleista. Muiden puolueiden tarjoamien vaihtoehtojen kelpoisuuden tunnustaminen sekä politiikan mieltäminen yhteisenä projektina toimivien ratkaisujen löytämiseksi on elinehto järjestelmän nauttimalle luotolle (Séville 2017, 18). On siis tärkeää, että politiikassa hyödynnettyä retoriikkaa arvioitaisiin ja kyseenalaistettaisiin kriittisemmin niin kansalaistalossa, kuin journalismissa ja politiikan tutkimuksessa. Paras vastalause vaihtoehdottomuusretoriikan kaltaiselle politiikan trivialisoinnille on asianmukainen kriittisyys.

Myös päättäjien tulisi arvioida hyödyntämäänsä retoriikkaa kriittisesti. Vaikka vaihtoehdottomuusretoriikan hyödyntäminen osana keinorepertuaaria voi näyttäytyä houkuttelevalta tavalta saavuttaa vakuuttavuutta tai välttää vastuuta, muodostuu niistä kuitenkin helposti pidempiaikaisia seuraamuksia poliittiselle diskurssille sekä

toimiympäristölle. Vaihtoehtoisuuden kieltäminen johtaa pettymyksen tunteeseen kansalaisyhteiskunnassa sekä lisää äänestäjien epävakautta – tarjottuun tilanneasetelmaan vastataan esimerkiksi äänestämällä populistipuolueita¹⁰ tai turvautumalla ulkoparlamentaarisin keinoin (Séville 2017, 18).

Poliittisten pikavoittojen hintalapuksi saattaa myös asettua koko (edustuksellinen) demokratia. Miksi ylläpitää poliittista ja vaihtoehtoihin perustuvaa toimielintä, jos välttämättömyys ja vaihtoehdottomuus sanelevat toteutetut muutokset ja sosiaaliin ongelmiin tarjotaan vain yksipuolisia tulkintoja sekä ratkaisuja. Vaihtoehdottomuuden ja depolitisaation radikaali päätöspiste on epähuomiossa jalostettu teknokratia, jossa hegemonian mukainen hallintaprojekti seuraa sille ennalta määriteltyä suuntaa.

¹⁰ Paradoksaalisesti, vaihtoehdottomuusretoriikkaa säännöllisesti harjoittavat puolueet voisi myös mieltää populistipuolueiksi.

LÄHTEET

- Burke, K. (1945). *A rhetoric of motives*. University of California Press. Berkeley and Los Angeles 1969.
- Burke, K. (1966). *Language as symbolic action*. University of California Press. Berkeley and Los Angeles 1966.
- Burnham, P. (2001). New Labour and the politics of depoliticisation. *The British Journal of Politics & International Relations*, 3(2), 127–149.
<https://doi.org/10.1111/1467-856X.00054>
- Colla, M. (2016). "Alternativlos"? The future of Angela Merkel's chancellorship | Lowy Institute. haettu 19.11.2023 osoitteesta:
<https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/alternativlos-future-angela-merkel-s-chancellorship>
- Kekkonen, L. (2015). *Talouden valta – Moderni Leviathan? Hobbesilainen vaihtoehdottomuus suomalaisessa talouspoliittisessa retoriikassa*. Tampereen yliopisto.
- Kettunen, P. (2013). *Hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuus historian valossa. Kestävä hyvinvointi -seminaari*. Helsingin yliopisto.
- Kulovaara, K. (2007). *Kilpailuvaltion kielioppi*. Jyväskylän yliopisto.
- Neuhäuser, C. (2018). *Tina. Krisis*, 2.
<https://www.proquest.com/docview/2291069917/abstract/372DD80A2DF74AEDPQ/1>
- Pekonen, K. (1991). *Symbolinen modernissa politiikassa. Nykykulttuurin tutkimusyksikön julkaisu 25*, Jyväskylän yliopisto
- Queiroz, R. (2018). Neoliberal TINA: An ideological and political subversion of liberalism. *Critical Policy Studies*.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/19460171.2016.1263216>
- Scott, J. A. (2022). 'There Is No Alternative'? The role of depoliticisation in the emergence of populism. *Politics*, 42(3), 325–339.
<https://doi.org/10.1177/0263395721990279>

Séville, A. (2017). From "one right way" to "one ruinous way"? Discursive shifts in "There is no alternative". *European Political Science Review : EPSR*, 9(3), 449–470. <https://doi.org/10.1017/S1755773916000035>

Valtiovarainministeriö (2022). Julkista taloutta on tarpeen vahvistaa vähintään 9 miljardilla eurolla kahden seuraavan vaalikauden aikana tulevien sukupolvien hyvinvoinnin turvaamiseksi. Valtiovarainministeriö. haettu 19.11.2023 osoitteesta: <https://vm.fi/-/julkista-taloutta-on-tarpeen-vahvistaa-vahintaan-9-miljardilla-eurolla-kahden-seuraavan-vaalikauden-aikana-tulevien-sukupolvien-hyvinvoinnin-turvaamiseksi>

AINEISTO

Iltalehti (2023). Orpo: Tässä on kokoomuksen kynnykskysymys – Kuusi miljardia talouden sopeutusta. Iltalehti. haettu 19.11.2023 osoitteesta:

<https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/31b6024d-4041-421b-8975-8749ff2a163c>

Kokoomus (2021). Sari Sarkomaa: "Kokoomuksen vaihtoehdon perusta on työ, yrittäjyys ja vastuullinen taloudenpito". kokoomus.fi. haettu 19.11.2023

osoitteesta: <https://www.kokoomus.fi/sari-sarkomaa-kokoomuksen-vaihtoehdon-perusta-on-tyo-yrittajyys-ja-vastuullinen-taloudenpito/>

Kokoomus (2022). Petteri Orpo: Puolueiden vaihtoehdot esiin – talous on tasapainotettava. kokoomus.fi. haettu 19.11.2023 osoitteesta:

<https://www.kokoomus.fi/petteri-orpo-puolueiden-vaihtoehdot-esiin-talous-on-tasapainotettava/>

Kokoomus (2023a). Hyvinvointiyhteiskunta tarvitsee puolustajansa. kokoomus.fi. haettu 19.11.2023 osoitteesta:

<https://www.kokoomus.fi/hyvinvointiyhteiskunta-tarvitsee-puolustajansa/>

Kokoomus (2023b). Kokoomuksen eduskuntavaaliohjelma 2023. kokoomus.fi. haettu 19.11.2023 osoitteesta: <https://www.kokoomus.fi/kokoomuksen-eduskuntavaaliohjelma-2023/>

STT (2023). Orpo: SDP:n veronkorotukset rankaisevat työtä ja yrittämistä |

Kansallinen kokoomus. haettu 19.11.2023 osoitteesta:

<https://www.sttinfo.fi/tiedote/69967104/orpo-sdpn-veronkorotukset-rankaisevat-tyota-ja-yrittamista?publisherId=69819274>

Verkkouutiset (2023). Petteri Orpo: Me olemme ainoa oikea vaihtoehto tälle

hallitukselle. Verkkouutiset. haettu 19.11.2023 osoitteesta:

<https://www.verkkouutiset.fi/a/petteri-orpo-me-olemme-ainoa-oikea-vaihtoehto-talle-hallitukselle/>

Yle (2023). Kokoomus tarjosi kampanja-avauksessaan oikeistolaista talouspolitiikkaa

- puolue lupaa pysäyttää jengirikollisuuden. Yle. haettu 19.11.2023 osoitteesta:

<https://yle.fi/a/74-20014883>

Yle Areena (2023). Puheenjohtajatentti: SDP, PS ja Kok. | Eduskuntavaalit 2023 | Yle

Areena. haettu 19.11.2023 osoitteesta: <https://areena.yle.fi/1-64959033>